

Kulturelt folkemord af imorgen – eller: En fremtid for os alle

Af Finn Lynge

Tale ved Arctic Policy Conference, McGill Universitetet, september 1985, Montreal, Canada.

Jeg vil antage, at ingen af de tilstede-værende her vil kaste sig ud i et gæt om, hvor mange konferencer, rundbordsdiskussioner, symposier og arbejdsgrupper der er blevet holdt omkring arktiske emner igennem årene forskellige steder i verden.

Der er formentlig også kun få mennesker, der vil bryde sig om at søge at opgøre det praktiske, jordnære udbytte – eller mangel på samme – som herfra er tilflydt beboerne i Nord. Det sker, at der holdes så mange konferencer om nordlige anliggender i træk, at man fristes til at tænke: Hvad skal det gøre godt for?

Men det sker dog en sjælden gang, at tingene former sig anderledes: En konference bliver organiseret på en måde, så den ikke kun tiltrækker sig opmærksomhed fra de traditionelle nordister, men også fra beboerne i det nordlige selv, fordi vi føler, at netop her er der mulighed for at skabe noget, som vil få reel indflydelse på vort liv.

Dette er en sådan konference. Jeg tror, vi alle føler, at der her faktisk kan opnåes noget. Vi føler, at denne konfe-

rence er et skridt i en retning, som synes nær den rigtige.

Hvad er da den retning, som denne konference peger mod? Og hvilke skridt forventes taget mod hvilke mål – og af hvem?

Hvad er en arktisk politik? Er det en politik *for* Arktis, eller er det en politik *fra* Arktis?

Det er ganske enkelt umuligt at formulere svaret herpå uden først at takle følgende basale spørgsmål: Forudsættes det, at formuleringen og udførelsen af et sæt af arktiske politikker skal styres fra og af syden – eller med andre ord, antages det, at det tidligere system af vejledning og fejlledning fra det hvide establishment vis-à-vis norden skal fortsætte uantastet, eller er det den generelle ide, at de folk, der bebor det arktiske område, selv skal overtage mere og mere af det direkte ansvar på alle politiske områder, der har med deres eget hjemland at gøre?

Det burde være overflødigt at sige, at en udvikling som den sidstnævnte vil medføre, at den magt, som udøves syd-

fra, vil blive mindre og mindre direkte, specifik og konkret . . .

Er dette hvad I – den herværende forsamling af specialister i nordlige anliggender – ønsker? Hvis det er tilfældet, så hvorfor? Og hvad agter I at gøre ved det? Hvis ikke, da hvorfor ikke?

Der findes verden over en stigende bevidsthed om, at det på langt sigt ikke vil være muligt at undgå at forholde sig til de problemstillinger, som rejses af de såkaldte 4. verdens oprindelige befolkninger – folk der lever en traditionel livsform, tæt forbundet med naturen, på deres forfædres land, og ofte truet fatalt af industrisamfundenes fremfærd. Vi kender alle mange eksempler. De oprindelige folk i Australien, Maorierne i

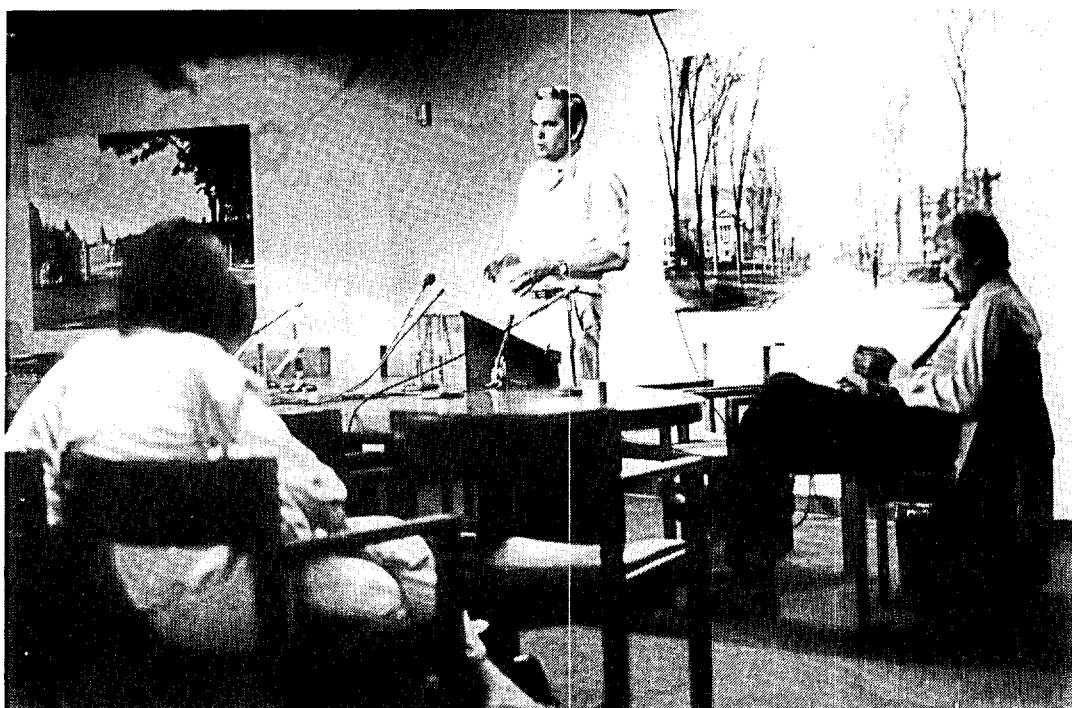
New Zealand, Samerne i Nordskandinavien, Indianerne i Amerika, Inuit og mange andre. Forståelsen for, at disse folk har særegne rettigheder, vinder kun langsomt frem. De er konstant enten blevet opslugt af de nyankomnes aggressive system, eller fortrængt til et eller andet ubrugeligt hjørne af landet, eller pacificeret via mission eller handel i en rolle som medgørlige samarbejdspartnere.

Eet træk er fælles for dem alle: De er særegne folk på særegent land med særegne traditioner – men aldrig anerkendt som sådanne.

På denne konference beskæftiger vi os med Arktis. Lad mig fortælle Dem, mine herrer, at de arktiske folkeslags



*»Hvad er arktisk politik? Er det en politik for Arktis, eller er det en politik fra Arktis?«
Artiklens forfatter på tilhørerbanken i Montreal. Foto: Keld Hansen.*



»Det er den tilsyneladende undryddelige kæde af kolonialistiske holdninger, der gennemsyrrer hele den vestlige civilisations grundlag, som skaber så mange problemer. Finn Lynge på talerstolen i Montreal. Foto: Keld Hansen.

egen bevidsthed om deres særegne rettigheder aldrig er blevet udslukt. Og netop nu er en ny situation under udvikling: Kampen for anerkendelse af disse rettigheder støttes nu åbent og udtrykkeligt af menneskerettigheds-kommissionen under De Forenede Nationer.

Dette er en af de ting, som giver os håb for fremtiden.

Den generelle holdning fra de indtrængende systemer har altid været af missionerende karakter. Jeg taler ikke her specielt om den direkte religiøse mission. Denne er som regel et respektabelt foretagende med det klare og ærlige formål at søge at forandre folks livsopfattelse på visse basale områder. Det er mission, og det forsøges ikke

skjult. Nej, jeg tænker her på den uudtalte, nedladende form for kulturel »missionering«, som kommer fra undervisere, handelsmænd og administratorer.

Sydens regerende system har altid i sin omgang med det arktiske været motiveret af økonomisk profit og/eller politisk kontrol kombineret med den opfattelse, at oprindelige folk i Arktis ganske simpelt ikke er i stand til at klare noget selv . . .

Jeg har hørt, at den berømte forfatter Bernard Shaw på et sted skulle have undsagt den hellige skrift, nemlig der hvor det siges: »Gør mod andre hvad du ønsker andre skal gøre mod dig.« Nej! siger Shaw. At indpasse andre efter dit eget billede er ikke nødvendigvis det bedste du kan gøre. Enhver har sin egen

smag! – Hvor havde han ret. Hvorfor skal der serveres dåsebøf og kyllingelår for Inuit-børn på kostskolerne, hvis de faktisk foretrækker mattak og frossen fisk? Bestemt ikke fordi det første er mere sundt end det sidste – tværtimod! Der findes kun een forklaring, og den kender vi alle: Kulturimperialisme. Børnene må og skal indpasses efter den hvide mands system, selvom det skulle betyde, at de kommer til at se ned på deres egne traditionelle og sunde fødevarer.

Tvinge andre til tilpasning . . . er det et uundgåeligt fænomen, hver gang stort står over for småt, stærk overfor svag? Jeg har hørt sagt, at det er uundgåeligt, at vi lige så godt kan vænne os til det. Jeg nægter at tro det. Hvis det var tilfældet, ville den verdensomspændende Deklaration om Menneskerettigheder blot være en tom skal, en værdiløs banalitet. Er den det? Er der nogen af de her tilstedeværende, som ikke tror på menneskerettigheder? . . . tilsyneladende ikke.

Alle vore regeringer har rent faktisk underskrevet menneskerettighedserklæringen. Og jeg hører til dem, der nægter at tro, at de alle gjorde det i ond tro.

Men stadig: tvinge andre til tilpasning . . . det sker faktisk. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at give et eksempel på, hvad jeg ser som et slående eksempel på denne form for kulturimperialisme.

I århundreder har den oprindelige befolkning på Færøerne jaget grindehvalen. Når en flok af disse små hvaler kommer for tæt på land, presses de ind på lavt vand og dræbes med knive.

Grindehvalen har alle dage skaffet den færøske befolkning frisk kød og spæk, protein og C-vitaminer, og jagten har aldrig så meget som nærmet sig en trussel for bestanden. Ikke destomindre kritiseres denne jagt alvorligt af miljøaktivist grupper og obstrueres yderligere af aktivist-motorbåde og gummibåde, under beskyldning for at være . . . blodtørst!

Det sande problem for Færøerne er naturligvis opfindelsen af farvefjernsynet. Jagten på flokken af grindehvaler, slagtingen i det lave vand, havvandet der langsomt farves rødt – alt dette gør, tilsyneladende, et rystende indtryk på den gennemsnitlige TV-seer i Europa. Storbyboerne får deres egen slagting foretaget bag lukkede døre, de ser aldrig dyreblod og kender kun til disse livets realiteter fra de net pakkede varer i supermarkedets kølediske. De opfører sig som om, tænker som om – og mest af alt – føler det som om udgydelse af dyreblod ikke har fundet sted og ikke bør finde sted.

Derfor – når de på deres TV-skærm i blodrøde farver ser hvalblod flyde ud i vandet – kender deres forargelse ingen grænser: Stop det! – er deres reaktion.

Det er kulturimperialisme. Hvordan kan det være, at den vestlige industri-kultur, eller mere præcist: den indo-europæiske/nord-amerikanske livsform udviser denne utrættelige, evigt fortsatte anstrengelse for at tilpasse hele verden til sit eget billede? Hvorfor kan europæerne ikke lade færingerne være i fred? Hvorfor skal de absolut vende sig mod ethvert lille menneskeligt samfund, som tænker og handler anderledes end de



»Sundheds-sektoren«s fremlæggelse ved Arctic Policy Conference 1985. Finn Lynge og konferencens hovedarrangør Marianne Steenbæk, McGill University, lytter. Foto: Keld Hansen.

selv, og søge at tvinge dem til at tilpasse sig deres livsform? Hvorfor denne uendelige missionering?

Mine herrer, De kan lige så godt se det i øjnene: Deres civilisation lider under et kolonialistisk syndrom. Det er den tilsyneladende uudryddelige kæde af kolonialistiske holdninger, der gennemsyrrer hele den vestlige civilisations grundlag, som skaber så mange problemer.

Ordene koloni, kolonisere, kolonial har forandret deres følelsesmæssige værdi kraftigt indenfor den sidste generation. Min bedstefar var kolonibestyrer i Grønland i 20'erne og 30'erne. På den

tid var det en yderst respektabel beskæftigelse. I dag ville ingen i Grønland nære noget ønske om at blive betegnet som kolonibestyrer. Ikke at visse holdninger ikke stadig gør sig gældende, men retorikken er forandret væsentligt.

Stillet overfor dette, hvad er da udfordringen til os?

Lad mig først præcisere, at med »os« mener jeg til os Inuit, de sande beboere af Arktis.

Udfordringen til os er først og fremmest at afkolonisere os selv. Formelt, siges det, er vort land ikke længere en koloni. Hvorledes de faktiske forhold er, ved vi. Vi står overfor den hvide mands

regerende system, som i sine indgroede holdninger absolut er meget kolonialistisk. Men lad det nu være. Det kan vi ikke forandre alligevel. Men vi kan forandre os selv. Vi må afkolonisere vor egen tankegang. Vi har stadig blandt os alt for mange mennesker, som bøjer sig for hvert ord og ønske, som måtte komme fra det hvide/sydlige establishment's repræsentanter. Vi lider af en koloniseret tankegang.

Vi kan ikke forandre den hvide mands kolonialistiske holdning. Når alt kommer til alt er det en del af hans natur. Men vi kan sørge for, at hans kolonialistiske værdinormer bliver mødt af en klippemur. Og det er på tide, at det sker.

Desuden vil det være at gøre hele menneskeheden en tjeneste. Når alt kommer til alt burde den indre afkolonialisering være alles anliggende.

Føler I, som er til stede her, at I er en del af dette spil?

Er I aktive – bevidst eller ubevidst – i politiske kræfter, som i den fjerne fremtid sigter på udryddelsen af de oprindelige folk som særegne grupper?

Eller støtter I kræfter, som søger at trække udviklingen i den modsatte retning?

Hvad det virkelig gælder her er en af de få ægte tilbageværende jægerkulturer i verden. Skal den udryddes med tiden, eller skal den overleve og forblive hos mennesket i de kommende generationer og århundreder?

For os, de indfødte i Arktis, er der naturligvis ikke et øjeblik tvivl. Vor fangerkultur er her for at blive under en eller anden form, og det er af umådelig

betydning for alle, at den bliver. Det er vigtigt af den gode grund, at vi synes at være en af de få tilbageværende grupper af mennesker, der har bevaret en sund holdning overfor naturen og dyrene.

Vi må nu opleve at skulle belæres af folk, for hvem synet af dyreblood er tabu, altimens de selv svælger i menneskeblood i deres biografer, på deres TV-skærme ... som underholdning! For os er det ganske enkelt smagløst. Det er sygt.

Vor identitet – mennesket som jæger – er netop selve menneskets, homo sapiens' identitet over hele kloden gennem utalte årtusinder. Det er blot de sidste få minutter – ja sekunder – af verdenshistoriens totalitet – at disse unaturlige holdninger er dukket op til overfladen som biprodukter af bycivilisationen, sammensmedet med teknokratiets store maskine og klar til at udslette alt, hvad der er tilbage af den naturlige homo sapiens.

Det må ikke ske!

Mennesket som jæger behøver, for overhovedet at overleve, et sikkert sted at være – et sted der er dets eget.

Dette sted er Arktis.

Det er Inuits hjemland.

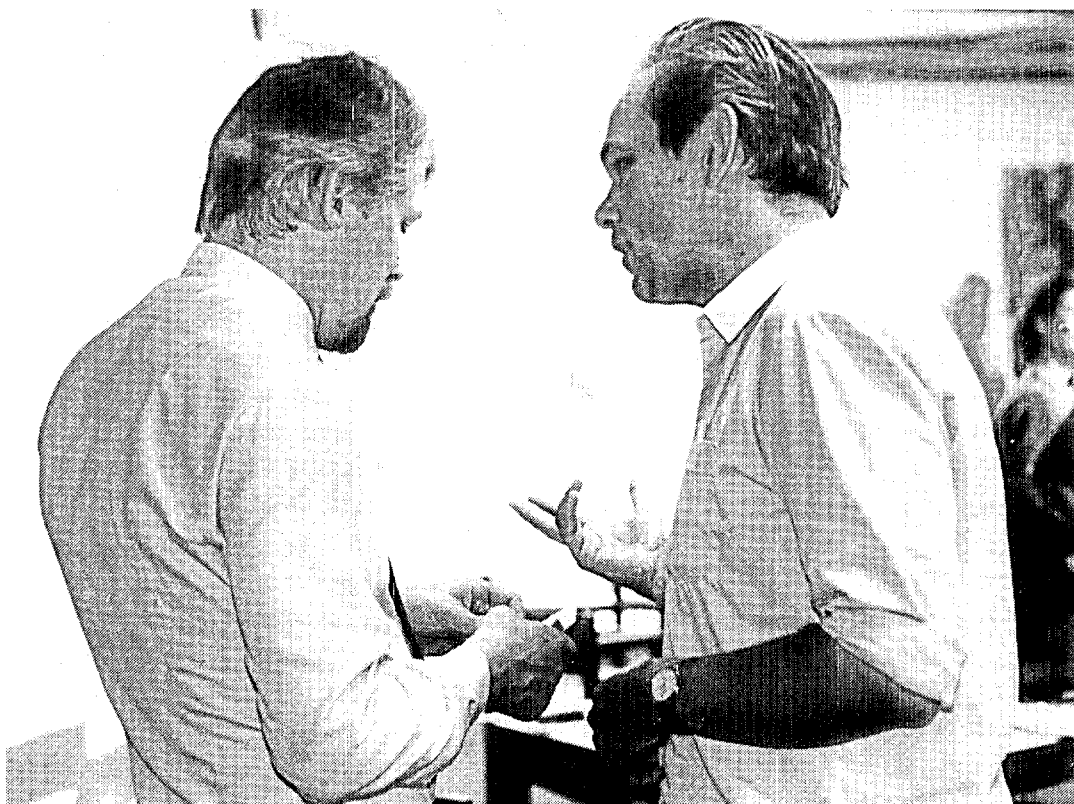
Arktis vil blive udviklet.

Vi har brug for udvikling.

Vi byder udviklingen velkommen. Men ... på vore egne betingelser.

Arktis er ikke sydens banegård. Arktis er ikke et tomrum, som man kan behandle efter forgodtbefindende. Arktis er ikke blot en udsøgt udfordring for teknologien og industrien – på deres betingelser.

Arktis er et levende væsen i sig selv, noget som man må forstå, respektere og



Hans Pavia Rosing og Finn Lynge ved Arctic Policy Conference, Montreal 1985. Foto: Keld Hansen.

tjene. Det har tjent mennesket i årtusinder og den globale økologiske balance så langt tilbage, som nogen orker at tænke. Nu er det vores tur til at tjene det.

Hvordan kan vi da tjene Arktis?

Det kan vi efter min mening først og fremmest ved at forstå, at balancen mellem bevaring og udvikling i det arktiske er af en ganske anden natur end under mere sydlige breddegrader. I den industrialiserede del af verden, såvel i 3'die verdenslandene, har rovdriften på ressourcerne og den generelle forurening af miljøet nået sådanne dimensioner, at den industrielle vækst nu trues af sin egen hastighed. Dette er grunden til,

at flere og flere er begyndt at indse, at nogen må slå bremserne i for den industrielle udviklings egen skyld. Udviklingen må skrues ned til et tempo, så den bliver i stand til at overleve. De naturlige ressourcer, som danner grundlaget for de fleste industrier, har nået et stade, hvor der ikke er råd til en udviklingsstrategi baseret på rovdrift med følgende forfald.

Dette er grunden til, at IUCN – fra sit hovedkvarter i Schweiz – har skabt CDC – Conservation for Development Centre. Industriel udvikling og vækst kan simpelthen ikke fortsætte i det uendelige, uden at der indføres et miljø-

sikrings-aspekt. Miljøsikring og udvikling følges hånd i hånd, og det vil i stigende grad være sådan, at det ene fungerer som en ufravigelig forudsætning for det andet. Dette er, hvad IUCN og CDC forsøger at få de, der står bag udviklingen, til at forstå, specielt måske i 3'die-verdens lande.

Så langt så godt. Men denne opfattelse passer ikke til Arktis. Miljøsikring i det arktiske kan ikke struktureres blot som grundlag, sikkerhedsnet og understøttelse for en industriel udvikling, som forventes at komme. Arktis er først og fremmest Inuit-land, og Inuit ønsker ikke nogen total-industrialisering på noget tidspunkt i fremtiden, hverken af deres land eller af deres beboelsesområder. Det må respekteres. Det, vi ønsker, er at bibeholde vore jagtmarker med en tilstrækkelig og vedvarende mængde af vildt, så fremtidige generationer vil være i stand til at fortsætte grundlaget for vor kultur og vore traditioner. Vi ved, at udvikling i Arktis er nødvendig, og vi ønsker det selv. Men det er altafgørende, at vi undgår den form for voldtægt af landet, som kan ses i mange 3'die-verdens lande i dag.

Derfor er mottoet for Arktis ikke »Miljøsikring for Udvikling«, men nærmere omvendt, »Udvikling for miljøsikring«.

Miljøsikringen af vore lande og vande har førsteprioritet. Hvad der end måtte forekomme af udvikling – industriel, social, kulturel – må det sikres, at den

ikke i sidste ende modvirker Inuits kultur og land. Tingene ændrer sig, vi ændrer os, vort liv har ændret sig voldsomt og vil fortsat ændre sig. Vort land bliver og vil blive påvirket af stadigt nye aktiviteter. Men kernen i vor kultur er ikke forandret, og enorme områder af vort land og vore vande er fortsat bogstaveligt talt upåvirkede. Inuk er jægermennesket par excellence. Det menneskelige samfund som helhed har brug for at have denne livsform indenfor synsvidde for ikke at glemme sine egne rødder. De økologiske og miljømæssige aktiviteter i de industrialiserede lande har brug for at have dette levende og konkrete eksempel på en sund og oprindelig balance mellem mennesket og naturen levende for sig – og: *vi nægter at dø ud.*

En økologisk og miljømæssig strategi for Arktis må have sit startpunkt her: Inuit-kulturen må respekteres og må overleve. Dette er ikke blot et element i en mosaik af del-mål, som så kan puttes ind på områder, hvor det ikke støder mod industriens interesser. Det er selve grundlaget og selve målet for det hele. Alle andre interesser må bøje sig for dette princip. Ellers er der ingen mening i det hele.

For os, de oprindelige beboere af Arktis, er sagen egentlig ganske enkel: Vi vil ikke se noget kulturelt folkemord. Vi ønsker en morgendag med plads nok til os alle. I samtidshistorien ønsker vi en hånd med på udviklingens ror.